

Г. В. ПІСКУРСЬКА (аспірант)
Донецький національний технічний університет

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ПЛЮРИЛІНГВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто важливу складову сучасної якісної фахової підготовки менеджерів зовнішньоекономічної діяльності – професійну плюрилінгвальну компетенцію, що виступає здатністю успішно функціонувати та спілкуватися в іншомовному професійному оточенні. На підставі аналізу наукової літератури надано визначення поняттю «компетенція», досліджено сутність плюрилінгвальної компетенції та розроблено структуру професійної плюрилінгвальної компетенції менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: вища освіта, компетенція, професійна компетенція, плюрилінгвальна компетенція.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства соціально-економічні умови, які постійно змінюються, ведуть до прогресивних інновацій у професійній освіті. Особливою повинна бути професійна підготовка фахівців з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), оскільки важливими складовими професійної компетентності менеджерів ЗЕД є здатність успішно функціонувати та спілкуватися в іншомовному професійному оточенні, психологічна готовність до професійної діяльності в нових соціокультурних умовах, здатність приймати адекватні реальним ситуаціям самостійні рішення, бачити перспективу і планувати стратегії виробництва. У моделі сучасного менеджера більшого значення набуває мовна, гуманітарна складова. Реформування мовної вітчизняної освіти сьогодні відбувається з урахуванням досвіду основних досягнень європейських країн з цього напрямку. Згідно із «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти» [1] одним із головних принципів сучасної мовної політики є плюрилінгвальний підхід. Раніше мета навчання мови трактувалась як досягнення «майстерності» у спілкуванні однією, двома або навіть трьома мовами, кожна з яких розглядалась ізольовано, з «ідеальним носієм мови» в ролі зразка. Сьогодні сформульовано нову мету - розвивати лінгвістичний репертуар, в якому присутні всі мовні здібності, отже, розвивати плюрилінгвальну компетенцію студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню окремих видів професійної компетентності присвячено наукові праці М.О. Богатирьової, І.А.Воробйової, В.В. Сафонової, В.М.Топалової (соціокультурна компетенція), О.О. Вишневської (ділова культура), Р.О.Гришкової, Н.А. Ігнатенко, В.О.Калініна (формування іншомовної соціокультурної компетенції), В.А.Лівенцової (культура професійного спілкування майбутніх менеджерів), Л.О. Савенкової (комунікативна компетентність). Структуру професійної комунікативної компетентності досліджували Д. Годлевська, І. Куламіхіна, О.Загородна. Аналіз структури професійної іншомовної компетенції проводили С.В.Козак, Л.Н.Ястребова, А.І.Петрова. Концепції формування багатомовної компетентності студентів немовних спеціальностей присвячено дослідження Н.В.Євдокимової. Однак на сьогоднішній день недостатню увагу приділено розробці структури професійної плюрилінгвальної компетенції (ППК) майбутніх менеджерів ЗЕД, що й обумовило **актуальність** даної статті.

Формулювання цілей статті. Цілями статті є опис сутності плюрилінгвальної компетенції і розроблення структури професійної плюрилінгвальної компетенції менеджерів ЗЕД.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриття категоріальної сутності плюрилінгвальної компетенції вимагає звернення до базових категорій компетентнісного підходу - «компетенції» та «компетентності». Ці поняття не є тотожними, а знаходяться в підрядному зв'язку: компетенція – це складова частина компетентності. Аналіз праць з питань впровадження компетентнісного підходу (Н.І.Алмазова, О.В.Бондаревська, І.О.Зимня, Л.О.Петровська, А.В. Хуторський) дозволив прийняти наступні визначення: компетенція – це система знань, навичок і вмінь, що лежать в основі алгоритмів дій, досвіду, здібностей, особистісних якостей, які дозволяють людині вирішувати професійні та життєві завдання. Компетентність - володіння людиною відповідною компетенцією, яка також включає її особистісне відношення до неї і до предмету дійсності [8].

Щодо визначення плюрилінгвальної компетенції «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти» наводять наступне: «плюрилінгвальна компетенція - це здатність використовувати різні мови як засіб спілкування і брати участь у міжкультурній комунікації» [1, с.157].

Плюрилінгвальна компетенція - це володіння системою лінгвістичних знань, розуміння механізмів функціонування мови та алгоритмів мовних дій, володіння метакогнітивними стратегіями і розвинутою пізнавальною здатністю. Плюрилінгвальна компетенція не є сумою знань конкретних мов, але є єдиною складною, часто асиметричною конфігурацією компетенцій, на яку спирається користувач. Плюрилінгвальна компетенція робить можливою і успішною діяльність з самостійного оволодіння основами незнайомих раніше мов.

У практиці навчання іноземних мов плюрилінгвальну компетенцію традиційно називали «почуттям мови» і пояснювали особливими здібностями до вивчення іноземних мов. Плюрилінгвальна компетенція спирається на існуючі у людини соціолінгвістичні та прагматичні компетенції і сприяє розумінню мов, які є спільними або різними в лінгвістичній організації. Плюрилінгвальна компетенція сприяє розумінню методів і процесу навчання іноземних мов і розвиває вміння вчитися через вивчення різних іноземних мов.

Плюрилінгвальна компетенція передбачає більш досконале володіння однією іноземною мовою, ніж іншими. Людина, яка володіє плюрилінгвальною компетенцією має різні рівні комунікативних компетенцій в різних мовах: вона може, наприклад, відмінно володіти навичкам читання двома-трьома іноземними мовами, але розвинутими навичками усного спілкування тільки однією іноземною мовою. Плюрилінгвальна компетенція рухлива і мінлива, в той час як комунікативна компетенція у рідній мові досить швидко стабілізується. Залежно від цілей вивчення іноземних мов, життєвих умов і досвіду людини відбувається постійний розвиток як рівнів комунікативних компетенцій у різних мовах, так і плюрилінгвальної компетенції в цілому. [1, с. 127-128].

Професійна плюрилінгвальна компетенція (далі ППК) – це здатність фахівця накопичувати та користуватися компетенціями різного рівня в різних мовах для виконання різноманітних професійних функцій [9, с.8].

Аналіз науково-педагогічної літератури з питань компонентного складу багатомовної компетенції (Євдокимова [6]) та професійної іншомовної компетенції (С. В. Козак [2], А. І. Петрова [3]) дозволив розробити структуру ППК менеджерів ЗЕД (табл. 1).

Таблиця 1

Структура професійної плюрилінгвальної компетенції менеджерів ЗЕД

Професійна плюрилінгвальна компетенція	Загальні компетенції	Знання	
		Вміння	суспільні
			побутові
			професійні
			міжкультурні
		Екзистенціальна компетенція	
	Пізнавальна компетенція		
	Комунікативна мовленнєва компетенція	Полілінгвістична компетенція	фонетична
			лексична
			словотворча
			морфологічна
			синтаксична
стилістична			
Соціолінгвістична компетенція			
Прагматична компетенція	дискурсивна		
	функціональна (професійна)		

Загальні компетенції майбутніх менеджерів ЗЕД складаються з їх знань, умінь та життєвого досвіду (екзистенціальна компетенція), а також з їхнього вміння вчитися (пізнавальна компетенція). Знання розуміються як результат формального навчання (академічні знання). Знання, необхідні у процесі використання та вивчення мов, не є безпосередньо пов'язаними з мовою та культурою.

Академічні знання з освітньої, наукової або управлінської галузі та академічні й емпіричні знання з професійної сфери відіграють важливу роль під час сприйняття та розуміння текстів іноземною мовою, пов'язаних з цими сферами. Разом з тим емпіричні знання у сфері повсякденного життя (розпорядок дня, їжі, засоби транспорту, зв'язку та інформації), у публічній або приватній сферах є найсуттєвішими для організації іншомовної мовленнєвої діяльності. Знання спільних цінностей та ідеалів, прийнятих соціальними групами в інших країнах або регіонах (як, наприклад, релігійні вірування, табу, що виникли у ході спільної історії і т.д.), є найсуттєвішими для міжкультурного спілкування.

Вміння залежать передусім від здатності виконувати певні послідовні дії. Практичні вміння і навички включають: навички суспільного життя (вміння діяти відповідно до традицій даного культурного контексту і виконувати стандартні для даної ситуації процедури), навички і вміння буденної поведінки (вміння успішно виконувати звичайні буденні процедури), професійні навички і вміння (вміння здійснювати розумові і фізичні дії, необхідні для виконання своїх професійних обов'язків), навички і вміння, пов'язані з відпочинком [7, с.101]. Важливими для професійної діяльності менеджерів ЗЕД є міжкультурні навички і вміння, тобто здатність співвідносити свою власну й іншомовну культури, сприйняття різноманітних культур, вміння користуватися різними стратегіями для встановлення контакту з представниками інших культур, вміння виступати в ролі посередника між представниками своєї та іншомовної культури [7, с.101].

Екзистенціальна компетенція може розглядатись як сума індивідуальних характеристик, рис та звичок особистості, які стосуються, наприклад, самоусвідомлення або уявлення про інших (людей) та готовності вступити до спільної взаємодії з іншими людьми. Ці особистісні риси, звички та особливості темпераменту є параметрами, що мають бути враховані під час вивчення та викладання мов.

Пізнавальна компетенція мобілізує життєвий досвід, декларативні знання та вміння і сприяє розвитку компетенцій різних типів. Уміння вчитися може також розглядатись як знання або готовність до того, щоб відкрити «інше» - також і тоді, коли це стосується іншої мови, іншої культури, інших людей або нових галузей знань [1].

Комунікативна мовленнєва компетенція розглядається як єдність полілінгвістичного, соціолінгвістичного і прагматичного компонентів. *Полілінгвістичний компонент* включає в себе знання лексики, фонетики, граматики (і відповідні вміння і навички) та інші характеристики різних мов, що вивчаються [6, с. 88]. Це означає володіння системою відомостей про мови, що вивчаються, за їхніми рівнями: фонетичним, лексичним, словотворчим, морфологічним, синтаксичним та стилістичним. Фахівець володіє даним компонентом, якщо має уявлення про системи мов і може користуватися ними на практиці. Рівень знань і умінь тут багато в чому залежить від відповідної мовної підготовки з рідної мови. Полілінгвістичний компонент ППК означає здатність розуміти і продукувати необмежену кількість правильних в лінгвістичному плані речень за допомогою мовних знаків і правил їх з'єднання, що були засвоєні [4].

Соціолінгвістична компетенція – це знання соціокультурного контексту, в якому використовують мову, а також впливу даного оточення на вибір мовних форм. Соціолінгвістичний компонент означає володіння та використання відомостей етнокультурного і соціального характеру під час вибору мовних засобів; здатність користуватися ресурсами тих елементів соціокультурного контексту, які є релевантними для продукування та сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови: звичаїв, правил, норм, соціальних стереотипів [4].

Прагматичний компонент передбачає використання мовних засобів у певних функціональних цілях (реалізація комунікативних функцій, продукування мовленнєвих актів) відповідно до схем взаємодії [7, с. 12]. Ця компетенція включає: дискурсивну (знання правил побудови речень, їхнє об'єднання у текст) і функціональну компетенції (вміння використовувати речення для виконання різних побутових і професійних комунікативних функцій). З огляду на професійну діяльність майбутніх менеджерів ЗЕД розвинена прагматична компетенція дозволяє майбутнім менеджерам ЗЕД адекватно використовувати мовні і мовленнєві засоби відповідно до завдань спілкування, а також будувати мовленнєву поведінку, враховуючи професійні ситуації спілкування та вміння здійснювати фахову комунікативну діяльність [5].

Висновки за результатами дослідження. Таким чином, професійна плурілінгвальна компетенція, як багатоаспектне явище, є синтезом загальних і професійних комунікативних компонентів. Саме професійна плурілінгвальна компетенція дозволяє фахівцю з менеджменту ЗЕД найбільш ефективним чином здійснювати свою діяльність, а також сприяє саморозвитку та самовдосконаленню особистості.

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Текст] / Відп. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с. – ISBN 966-7043-67-3.
2. Козак С. В. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Козак Світлана Василівна. – Одеса, 2001. – 23 с.
3. Петрова А. І. Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Петрова Анастасія Іванівна. – Вінниця, 2009. – 23 с.
4. Абдуразякова Е.П. Иноязычная коммуникативная компетенция как одна из составляющих личностной и профессиональной характеристик современного специалиста [Электронный ресурс] / Е.П. Абдуразякова // Вектор науки ТГУ. – 2010. – № 3(13) – Режим доступа : http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site1238/html/media61853/089-Abdurazyakova.pdf
5. Галимзянова И. И. Педагогическая система формирования иноязычной коммуникативной компетентности будущих инженеров [Текст] : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук. : 13.00.08 / Галимзянова Ильхамия Исаковна. – Казань, 2009. – 32 с.
6. Евдокимова Н. В. Концепция формирования многоязычной компетенции студентов неязыковых специальностей [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Евдокимова Надежда Вениаминовна. – Ставрополь, 2009. – 44 с.
7. Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка [Текст] / Департамент по языковой политике. – Страсбург : изд-во МГЛУ, 2005. – (Русская версия). – 247 с.
8. Хуторской А.В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] / Хуторской А.В. // Интернет-журнал «Эйдос». – 2005. – 12 декабря. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>
9. Plurilingual and intercultural education as a project/ Ed. by M.Cavalli, D.Coste, A.Crişan , P.-H. van de Ven. - Strasbourg : Council of Europe, 2009. – 14 p.

Стаття надійшла до редакції 26.02.14

А. В. Пискурская

Донецкий национальный технический университет

Структура профессиональной плюрилингвальной компетенции менеджеров внешнеэкономической деятельности

В статье рассматривается важный составляющий компонент современной качественной профессиональной подготовки менеджеров внешнеэкономической деятельности – профессиональная плюрилингвальная компетенция, которая является способностью успешно функционировать и общаться в иноязычной профессиональной среде. Основываясь на анализе научной литературы, обобщается определение понятия «компетенция», исследуется сущность плюрилингвальной компетенции и разрабатывается структура профессиональной плюрилингвальной компетенции менеджеров внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: высшее образование, компетенция, профессиональная компетенция, плюрилингвальная компетенция.

A. Piskurska

Donetsk National Technical University

Structure of Professional Plurilingual Competence of International Business Activities Managers

The article focuses on the problem of structuring professional plurilingual competence of International Business Activities managers. Dynamic process of development and modification of domestic and global economy system, Ukrainian integration in the global society and expanding of international contacts at the state and regional level, and joining the Bologna process determines changes in requirements to the level and quality of International Business Activities (IBA) managers' training.

Since one of the important components of IBA managers' professional competence is their ability to function and communicate in foreign language environment successfully, language, or humanitarian, aspect of professional training starts to play the essential role in the IBA manager model.

Modern high-grade professional training for IBA managers and principles of plurilingual education require research in the problem of formation the IBA managers' professional plurilingual competence, which determines the relevance of the article. On the basis of literature analysis the author gives definition

to the notion “competence”. The interpretation of competence in the narrow and broad sense of the word and professional competence is generalized. Thus, competence in the narrow sense is the system of knowledge and skills which are the basis for action algorithms, experience, abilities and personal qualities. This system allows successful performing professional and everyday tasks. Competence in the broad sense of the word is a person’s ability to actualize particular competences at particular time and use them during the process of their functions realization. The essence of plurilingual competence is defined as the ability to use different languages as a means of communication and to participate in intercultural communication process. Besides, the structure of professional plurilingual competence of IBA managers is worked out. It is considered as a system of interrelated general and communicative language competences.

Key words: *higher education, competence, professional competence, plurilingual competence.*